

Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin XI. Milli Eğitim Şurasında Belirtilen Ölçütler Çerçevesinde Davranışlarının Değerlendirilmesi

Nevzat BATTAL*

ÖZET

Bu araştırma ile, Onbirinci Milli Eğitim Şurası'nın "Ortaöğretim Öğretmenlerinin Eğitimi" kısmında ortaya konulan işin gerektirdiği niteliklere göre öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler, Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin görüşlerine dayalı olarak saptanmıştır.

Yapılacak olan hizmet-öncesi ve hizmet-içi eğitim faaliyetleri ile öncelikle hangi davranışların geliştirilmesi gerektiği konusunda önerilere yer verilmiştir.

SUMMARY

Evaluation of The Secondary School Teachers' Behaviors in Terms of The Criterion Suggested by the Eleventh Council of National Education

In this study, the qualities of the secondary school teachers, which were determined in the section of the "Secondary Teachers Training" of the Eleventh Council of National Education as necessary qualities of the job, were investigated according to the supervisors' opinions of Ministry of Education.

In addition, suggestions were given for pre-service and in-service educational activities and the behaviors which should be developed primary.

* Yrd. Doç. Dr.; U.Ü. Necatibey Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

Çağımızda, bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler toplumların politik, ekonomik ve sosyal yapılarını etkilemektedir. Sürekli gelişim ve değişim içerisinde olan dünyamızda, bilim ve teknoloji alanındaki yeni buluşlar, yaşam felsefesinde meydana gelen değişimler ve davranış bilimlerindeki yeni bulgular, birden yandan var olan bilgilerin bir kısmını geçersiz hale getirirken, diğer yandan da bilinmeyen pek çok şeyi açıklığa kavuşturmaktadır.

Toplumsal, ekonomik ve kültürel değişim geçiren Türkiye'de, ulusal hedeflere ulaşmak için, gereksinim duyulan insangücü kaynağının eğitim faaliyetleri yoluyla geliştirilmesi, ulusal kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır.

"Belli bir göreve atanan insanlar, işe başladıkları günden emekli oluncaya kadar, mesleklerinin gerisinde kalmamak ve etkin bir hizmet sağlayabilmek için sürekli (yaşam boyu) eğitim görmek zorundadır"¹. Her meslekteki insanlar, hizmet-içi eğitime gereksinim duyarlar. Ancak, öğretmenler için hizmet-içi eğitimin ayrı bir önemi ve yeri vardır. Bir ülkede yeni nesillerin yaratıcı, verimli, yapıcı birer meslek sahibi, ülkesine karşı sorumluluklarının bilincine varmış vatandaşlar olarak yetiştirilmesinden sorumlu olan kişilerin başında öğretmenler gelmektedir.

Bilimdeki, teknolojideki, kültürdeki ve sosyal yaşamdaki değişme ve gelişmeler, eğitim teorisini ve uygulamasını da değiştirmektedir. Öğretmenlerin bu değişikliğe ayak uydurabilmesi için sürekli bir biçimde hizmet-içi eğitimden geçirmesi gerekir. Devamlı kendini yenileyemeyen bir öğretmenden, günün koşullarına uygun bir biçimde öğretim yapması beklenemez.

Bir kurumda hizmet-içi eğitim gereksinmelerini ortaya çıkarabilmek için, bilimsel yaklaşımla sorunların ele alınması ve araştırmaların yapılması gerekir. Öğretmenlerin hizmet-içi eğitim gereksinmesi saptanmadan, eğitim programları gerçekçi bir şekilde hazırlanamaz.

Hizmet-içi eğitim gereksinmesinin saptanabilmesi için, yapılacak olan işin gerektirdiği nitelikler ile, bireyin sahip olduğu nitelikler açıkça belirlenmelidir.

Bu araştırma ile, Onbirinci Milli Eğitim Şurası'nın "Ortaeğitim Öğretmenlerinin Eğitimi" kısmında ortaya konulan işin gerektirdiği niteliklere göre, öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler, bakanlık müfettişlerinin görüşlerine dayalı olarak saptanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır?

1. Orta dereceli okullardaki öğretmenlerin davranışları, değişik branştaki müfettişler tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

- a. Matematik, fen bilgisi müfettişleri,
- b. Tarih, coğrafya, din ve ahlak bilgisi müfettişleri,

1 Leyla Küçükahmet (Özyürek), Öğretmenlere Yönelik Hizmet-içi Eğitim Programlarının Etkinliği. (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1981).

- c. Türkçe müfettişleri,
- d. Mesleki ve teknik eğitim müfettişleri,
- e. Yabancı dil müfettişleri,
- f. Diğer branşlardaki müfettişler.

2. Bakanlık müfettişlerine göre, öğretmenlerin değerlendirilen davranışlarının yetersizlik sıralaması nasıldır?

3. Düzenlenecek olan hizmet-içi eğitimlerle, öncelikle hangi davranışların geliştirilmesine çalışılmalıdır?

MATERYAL VE METOD

Bu araştırmanın evrenini, Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki Bakanlık Müfettişleri oluşturmaktadır. Örneklemini ise anket formunu yanıtlayan 200 Bakanlık Müfettişi meydana getirmiştir.

Örnekleme giren müfettişlerin dağılımı aşağıda görüldüğü gibidir.

<u>Müfettişlerin Branşları</u>	<u>Sayısı</u>
Matematik, fen bilgisi	66
Tarih, coğrafya, din ve ahlâk bilgisi	38
Türkçe	37
Mesleki ve teknik eğitim	23
Yabancı dil (İngilizce, Fransızca, Almanca)	11
Diğer (Beden eğitimi, müzik, resim, pedagoji)	25
TOPLAM	200

Anket formunda bulunan onbeş davranışın ağırlık yüzdesini ve buna bağlı olarak yetersizlik sırasını belirlemek için, davranışlar, "çok, oldukça, kısmen, az, hiç" seçeneklerine göre değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

Bakanlık Müfettişlerinin görüşlerine göre, orta dereceli okul öğretmenlerinin en çok yetersiz oldukları davranıştan başlanarak yapılan sıralamada ilk üç sırayı;

1. Öğretmenlerin, araştırmacı, yapıcı ve yaratıcı bir kişiliğe sahip olmamaları,
2. Toplumdaki iş alanlarını tanıyıp, öğrencilerini yeteneklerine göre, yükseköğretime veya mesleğe yönlentememeleri,
3. Toplum kalkınması ve halk eğitimi konusunda üzerine düşen görevleri yapamamaları,

davranışları almaktadır. Bakanlık Müfettişlerinin branşlarına göre davranışların sıralaması Ek: 1'de verilmiştir.

Bu bulgulara dayalı olarak yapılacak olan hizmet-içi eğitimlerde:

1. Öncelikle öğretmenlerin; "araştırıcı, yapıcı, yaratıcı ve üretici bir kişiliğe sahip olmaları" davranışlarını geliştirmek için önlemler alınmalıdır. Aslında bu davranışı öğretmenler, göreve başlamadan önce yeterli düzeyde kazanmış olması gerekir. Hizmet-içi eğitimlerle yetişkinlere bu davranışları kazandırmak güç olmaktadır. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin programlarına "Bilimsel Araştırma Teknikleri" dersi konulmalıdır.

2. Bir orta dereceli okul öğretmenini, yalnızca birkaç dersi okutmak üzere yetiştirilmiş bir kimse olarak görmek hatalıdır. O, aynı zamanda aydın bir insan, yurt ve dünya sorunları karşısında uyanık bir yurtdaş olarak üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bu görevi ise, her görüşte bir yanlıgı payı olduğunu gözden uzak tutmayan, düşünce ve gözlemlerinde bağımsız kalabilen, karşı olduğu görüşlerde bile mantık arayabilen, yeterli kanıtı olmadan karar vermeyen, açık fikirli, hoşgörülü öğretmenler; yani bilimsel tutum ve davranışları kazanmış öğretmenler yerine getirebilir.

3. Halkı, demokratik rejimin niteliği ve sorunları üzerinde aydınlatma konusunda, öğretmenlerin üzerine düşen görevleri yapabilmesi için, herşeyden önce, toplumdaki önemli değişimleri tam ve doğru olarak bilmesi gerekir. Bu bilgilerin yardımıyla ancak, toplumsal, ekonomik gelişmelerin ve kültürel ilerlemelerin farkına varabilir. Bu da öğretmenlerin engin bir genel kültüre sahip olmalarına bağlıdır. Bu araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlerin genel kültür alanında da daha iyi yetiştirilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

4. Türkiye'de orta dereceli okullara devam etmekte olan öğrencilerin sayısı gittikçe artmaktadır. Öğrencilerin okul ve meslek seçiminde kararlarını etkileyen etmenler, eskisine oranla farklılık göstermektedir. Öte yandan, demokratik bir toplum düzeni içerisinde yaşamaya ve çalışmaya hazırlanan gençlerin kültürel ve ekonomik gereksinimleri değişmektedir. Bu ortam içinde orta dereceli okul öğretmenlerinin toplumdaki iş alanlarını tanımaları, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre mesleğe veya yükseköğretime hazırlamaları konusunda bilgi ve beceri sahibi olmaları gerekir.

5. Ortaöğretim kurumlarında bulunan gençlerin yaşları, oniki ile onsekiz arasındadır. Bu büyüme dönemindeki ergenin bedensel, düşünsel ve toplumsal gelişimi, diğer dönemlere oranla çok daha hızlıdır. Bu gelişimin ortaya çıkardığı sorunlar da o derecede fazladır. Bu nedenle, bir orta dereceli okul öğretmeni daima ergenle uğraşacağından bu konuda bir takım bilgi ve anlayışlara sahip olmalıdır. Ergenin çeşitli gereksinmelerini, ilgi ve sorunlarını bilen ve bunları bilimsel ilkelerin ışığında değerlendirebilen bir öğretmen günlük çalışmasında daha verimli olur. Bunun için, orta dereceli okullarda görev alacak öğretmenlerin, öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde, öğretmenlik mesleği alanında çok iyi yetişebilmesi için, orta dereceli okullardaki öğrencilerle doğrudan doğruya ilişki

içerisine girmesi, yaparak, yaşayarak öğrenmesi gerekir. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin bünyelerinde uygulama okulları açılmalıdır. Hizmet-içi eğitim ile hizmet-öncesi eğitim birbirinin bütünüleyicisi olarak ele alınmalıdır.

6. Özellikle, yabancı dil branşındaki öğretmenlerin kendi alanlarında yeterli bilgi ve becerilere sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bakanlık tarafından hazırlanan hizmet-içi eğitim programlarında, bu durum dikkate alınmalıdır.

Yabancı dil öğretmenlerinin branş bilgilerini geliştirebilmek için kurs ve seminer çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bazı kamu kuruluşları ve bankaların yaptıkları gibi, yabancı dil öğreten özel dershanelerle anlaşma yapılarak, öğretmenlerin katıldıkları kursların ücretleri, başarılı oldukları takdirde Milli Eğitim Bakanlığı'nca karşılanmalıdır. Bu yöntem, gerek ekonomi, gerekse daha çok öğretmenin yararlanabilmesi açısından uygundur. Ayrıca bu konuda televizyondan yararlanma olanakları araştırılmalı, öğretmenler gerekli kitap ve dökümanlarla desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

1. ALKAN, Cevat: *Eğitim Teknolojisi Kuramlar-Yöntemler*. Ankara: Şenyuva Kooperatif Evleri, Merhale Sok., N: 37/3, Beştepe, 1977.
2. ———: "Cumhuriyetin 50. Yılında Yetişkinler Eğitimi." *50. Yıla Armağan*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1973.
3. BAŞARAN, İbrahim Ethem: *8952 İlk ve Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Katıldığı Hizmet-içi Eğitim Araştırması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1966.
4. BLOOM, Benjamin S.: *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. Çeviren: Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1979.
5. ERTÜRK, Selâhattin: *Eğitimde "Program" Geliştirme*. Ankara: Bahçelievler 42. Sok. 9/3, 1975.
6. FİDAN, Nurettin: *Öğrenme ve Öğretme: Kuramlar-İlkeler-Yöntemler*. Ankara: Rehber Dağıtım, 1982.
7. KÜÇÜKAHMET (ÖZYÜREK), Leylâ: *Öğretmenlere Yönelik Hizmet-içi Eğitim Programlarının Etkinliği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1981.
8. ———: "Öğretmen Yetiştirme Düzenimizin XI. Milli Eğitim Şurası Kararları Işığında Değerlendirilmesi," *Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği Sempozyumu 9-11 Haziran 1987, Tebliğler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim-Mesleki Eğitim-Teknik Eğitim Fakülteleri, ss. 65-74.
9. OĞUZKAN, Ferhan A.: *Öğretmenliğin Üç Yönü*. Ankara: Gül Yayınevi, 1982.

10. "Onbirinci Milli Eğitim Şurası," *MEB Tebliğler Dergisi*. 2145; 15 Ağustos 1983.
11. TAYMAZ, Haydar: *Hizmet-içi Eğitim: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1981.
12. VARIŞ, Fatma: *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1976.

EK-1
ORTA DERECELİ OKUL ÖĞRETMENLERİNİN
DAVRANIŞLARININ YETERSİZLİK SIRASI

Genel Sıra	Değerlendirilen Davranışlar	Müfettişlerin Branşları *					
		A	B	C	D	E	F
1.	Öğretmenlerin araştırmacı, yapıcı, yaratıcı bir kişiliğe sahip olmaları	1	1	1	2	1	1
2.	Öğretmenlerin, toplumdaki iş alanlarını tanıyıp, öğrencileri yeteneklerine göre yükseköğretime veya mesleğe yönleltmeleri	2	3	2	1	5	3
3.	Öğretmenlerin, toplum kalkınması ve halk eğitimi konusunda üzerine düşen görevleri yapmaları	3	8	3	3	2	2
4.	Öğrencilerin, psikolojik, duygusal, bedensel vb. gelişmeleri hakkında bilgi ve becerileri	4	2	4	6	11	7
5.	Öğretmenlerin, anne ve babalarla iletişim kurarak, öğrencilerin sorunlarına çözüm yolları aramaları	6	9	6	4	12	5
6.	Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini saptayıp gelişmelerine yardımcı olmaları	5	7	5	10	4	10
7.	Yerel kaynak ve imkânlardan (İl Eğitim Araçları Merkezi vb.) yararlanmaları	7	10	8	7	6	9
8.	Meslek dersleri öğretmenlerinin; okul, endüstri ve çevre ilişkileri ile yaygın eğitim konusundaki bilgi ve becerileri	8	5	11	5	13	11
9.	Öğretmenlerin, eğitim teknolojisi alanındaki bilgi ve becereleri	9	6	9	8	14	6
10.	Öğretmenlerin, öğretim ilke ve yöntemleri konusundaki bilgi ve becerileri	10	4	10	12	7	4
11.	Öğretmenlerin, günlük ders plânlarını gereği gibi yapmaları	11	12	7	13	10	8
12.	Öğrencilerin, çalışmalarını yönetme ve değerlendirmeleri	12	11	13	11	8	12
13.	Öğretmenlerin, kendi branşlarındaki bilgi ve becerileri	13	13	14	14	3	13
14.	Öğretmenlerin, çalıştıkları okuldaki yönetici, uzman ve diğer öğretmenlerle işbirliği içerisinde olmaları	14	14	15	9	9	15
15.	Türkçe'yi düzgün, akıcı ve kuralına uygun olarak konuşmaları	15	15	12	15	15	14

* Müfettişlerin Branşları:

A : Matematik, Fen Bilgisi

B : Tarih, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlâk Bilg.

C : Türkçe

D : Mesleki ve Teknik Eğitim

E : Yabancı Dil (İngilizce, Fransızca, Almanca)

F : Diğer (Beden Eğitimi, Müzik, Resim, Pedagoji)